

ALOJZ JEMBRIH: TRAGOM IDENTITETA JUŽNOMORAVSKIH HRVATA

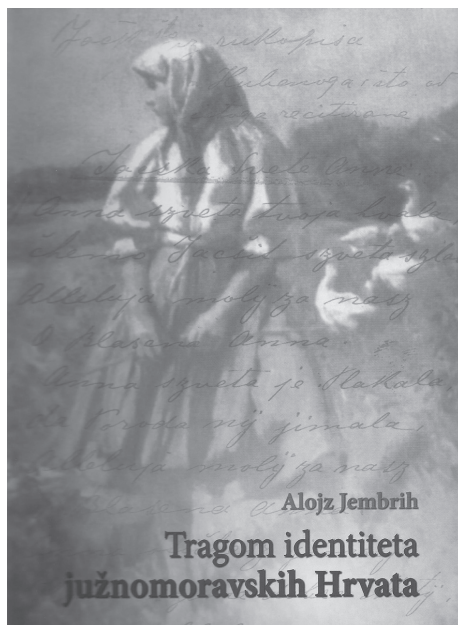
Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina u proteklih je petnaestak godina izdalo nekoliko knjiga s bohemističkim, "češkim" temama: *Češke povjesnice* (2004.), *Vodič po Pragu* (2005.) i *Češki sveci* (2014.), a njegov je donekadni ravnatelj Ivica Kukovačec pripomogao da u nakladi Zagrebačke županije svjetlo dana ugledaju i *Hrvati južne Moravske* (2009.), *Češka kuharica* (2013.) i *Česi kajkavci* (2017.).

No, svojim značenjem, opsegom i reprezentativnošću, zacijelo se niti jedna od knjiga u izdanju zelinskog POU ne može mjeriti s najnovijom knjigom prof. dr. sc. Alojza Jembriha: "Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata" (predstavljenom u Sv. Ivanu Zelinu 23. studenoga 2017.).

Da je riječ doista o važnom djelu pokazuje i činjenica da je njegov suizdavač Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima u Zagrebu, osnovano još 1868. od zagrebačkog nadbiskupa Jurja Haulika (1788. – 1869.), koji je bio rodom Slovak iz Trnave.

Na više od 300 stranica u tvrdom uvezu, na kvalitetnom papiru, s pregršt reprodukcija, crno-bijelih i u boji, pratimo priču koja je započela pred više godina otkrićem jednoga rukopisa u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, bez podataka o njegovu vremenu nastanka, a koji je iznova došao pod ruku poznatom filologu i slavistu, prof. dr. sc. Alojzu Jembrihu.

Na prvoj stranici rukopisa nalazi se podatak da je autor rukopisa Josip Hubeny i da je naslov: "Jačke, govori i molitve iz Fröllersdorfa

Naslovnica knjige A. Jembriha

u Gradišću", na što Jembrih primjećuje kako to mjesto nije u Gradišću/Burgenlandu nego u južnoj Moravskoj (Češka), Frielištof (njem. Fröllersdorf). O osobi tog imena i prezimena nije nam gotovo ništa poznato, osim što je to prezime češko i bilo je u tom mjestu rašireno, a ima ga i danas.

Budući da je rukopis dosad bio nepoznat široj i stručnoj javnosti, prof. dr. Jembriha je ta

činjenica potakla da se ozbiljnije pozabavi tim rukopisom, koji je u obliku bilježnice A5 od 198 stranica. Rezultat njegovog višegodišnjeg istraživanja tog rukopisa i života južnomoravskih Hrvata jest knjiga koja je pred nama.

Premda neka pitanja prof. Jembrih još drži otvorenim, spoznaje do kojih je došao nastojao je u knjizi sažeti na zanimljiv i jednostavan način, u tri glavne tematske cjeline.

Tako u prvom dijelu knjige, pod naslovom "Kratki pregled o doseljenju Hrvata u južnu Moravsku" autor donosi, uz ostalo, i podatak iz "Kronike" Pavla Ritera Vitezovića (1652. – 1713.) za godinu 1576., u kojem piše: "Ferhat paša zavje Bužin, Cazin i ostale dvore v okolu, na ov kraj Une. Od te dobe od onih gornjih hervatskih stran poče ljstvo bižati prik Mure i rabe i nastanjivati se po Panoniji, Austriji, Ugerskoj i prik Dunaja po Moraviji, Ugerskoj i Češkoj zemlji" s tog područja "po Panoniji, Austriji, Moraviji, Ugarskoj i Češkoj zemlji." (Jembrih, 11)

Zatim autor knjige navodi podatak iz Gajeve *Danice* (1845.) da je kugom 1582. godine, u opustošena sela Novi Prerov, Dobro Polje i Frelavice (Frielištof), pozvao Hrvate tadašnji zapovjednik hrvatsko-slavonske granice Kristof Teuffenbach. Spomenuta sela su od istog čovjeka naseljena Hrvatima i 1584. No, ima podataka, kako navodi autor, koji govore da je Hrvata u Frielištofu bilo već 1538. Jembrih nam otkriva podatak iz pisma što ga je Vatroslavu Jagiću u Beč pisao varaždinski profesor Ivan Milčetić (1853. – 1921.) a koji je 1895. posjetio Moravske Hrvate; on piše 22. listopada 1895. uz ostalo i ovo: "(...) vraćajući se iz Praga, krenuo sam među moravske Hrvate. Oni sačuvali vrlo dobro svoju prekrasnu narodnu nošnju. Govore čakavski, a kako sam zamijetio, govore i nekoje talijanske riječi. Sva je prilika da potječu iz predjela koji nisu daleko od Primorja. Okruženi su Nijemcima, no da imadu hrvatske škole ne bi izgubili svoju narodnost. Zauzimalju tri sela, od kojih sam Gutfield (tako ga zovu Hrvati) broji ¼ Nijemaca, dok je Nova Prerava čisto hrvatsko selo. Jezik im je dakako natrunjen njemačkim i češkim riječima. Škole su im njemačke, a u crkvi se propo-

vijeda češki i njemački. Vrlo su zdravi i krepki ljudi, uopćeno i imućni." (Jembrih, 14-15)

Gledano okom statistike, Jembrih čitatelju predočuje da je prema austrijskim službenim podatcima iz 1880. godine u trima selima bilo ukupno 1705 Hrvata, 587 Nijemaca i 236 Čeha. Godine 1930. u Frielištofu je ukupno živjelo 1268 osoba, od toga 932 Hrvata, 213 Nijemaca i 108 Čeha. Godine 1950. u tom istom selu bilo je samo 808 osoba, od kojih 97 Hrvata.

Prvi dio knjige Jembrih završava s podnaslovom: *Iz kojih su krajeva Hrvati doselili u južnu Moravsku?* Podastirući nekoliko pretpostavki, odgovor bi možda moglo dati prezime "Slunjski" koje je vrlo rasprostranjeno među njima, a ono je vezano na naš Slunj. Svakako bi odgovor mogla dati prezimena na -ić koja su zarana prisutna kod moravskih Hrvata: Jurdić, Suparić, Sić, Vranešić, Drobilić, Grandić, Ivanšić, Kuzmić, Slavić, Babić, Tomšić, Dučić, Račić, Vuković itd. (Jembrih, 25)

U svojem putopisu iz 1898. spomenu ti Ivan Milčetić je došao do zaključka da su Hrvati došli s područja gdje se nekada, u 16. st., govorilo čakavsko narječje, iako se danas ono ondje više ne govori. "To je bilo područje Kupe, Korane, Gline, Une i možda Ilove i Pakre." (Jembrih, 25)

U drugom dijelu svoje knjige prof. Jembrih donosi nekoliko putopisa od kojih je svakako najvažniji "Tri dana među moravskim Hrvati" Đure Kutena (1842. – 1902.) rođenog u Vrbovcu, te putopis Ivana Milčetića "Među južnomoravskim Hrvatima", koji su objavljeni u zagrebačkom časopisu "Viencu" 1884. i 1898. Budući da su ti tekstovi danas teško dostupni, posebno Kutenov, Jembrih je njegov putopis prepisao i opremio bilješkama tako da je dostupan današnjem čitatelju. Kuten detaljno opisuje tadašnji život, običaje i prilike Hrvata u Frielištofu gdje je mogao dobiti spomenuti rukopis o kojem je u knjizi riječ (163-246).

Treći dio knjige je nosivi, najvažniji dio, jer on sadrži prijepis čitava spomenutog rukopisa u suvremenu hrvatsku latinicu kojemu je autor dodao i glosarij, tumač riječi sa štokavskim ekvivalentima riječi. Sadržaj rukopisa Jembrih dijeli u tri dijela: prvi dio (1-126)

sadržava 25 različitih crkvenih pjesama od kojih su dvije svjetovne. Drugi dio (127-140) sadržava Prodičke koje je sastavio i govorio Josip Hubeny iz Frielištova, treći dio (143-198) je Muka Kristova "Pasion na Kvitnu dedilyu", dakle pjevala se je na Cvjetnicu. Na početku je, nečijom rukom, zabilježeno: "Ove su se pasije pjevale u Fröllersdorfu sve do god. 1876." Što se crkvenih pjesama tiče neke su preuzete iz gradišćanskohrvatskih molitvenika "Duhovni vrtljac" (1746.) i "Hiža zlata" (1754.) Lovre Bogovića. Autor knjige, Alojz Jembrih, s pravom, zaključuje, da je spomenuti rukopis frielištovskih jački i prodičke dragocjeno duhovno blago i književnojezična baština koja svjedoči o identitetu južnomoravskih Hrvata. I upravo ta činjenica potakla ga je da knjigom potakne na buduća istraživanja te najsjevernije grane Hrvata doseljenih u 16. stoljeću od kojih su mnogi opet otišli u Ameriku, Australiju i Austriju.

U 20. stoljeću moravske je Hrvate snašla zla sudbina: s obzirom da se njihova sela nalaze tik uz austrijsku granicu, okupirao ih je Njemački Reich u II. svjetskom ratu, pa su zato nakon 1945. proglašeni kolaboracionistima. Dana 11. 6. 1945. trideset je članova Komisije

Zemaljskog narodnog odbora iz Brna čak izglasalo dokument pod naslovom: "Načela protjerivanja Hrvata". Hrvati su raseljeni na sjever, u brdovite i neplodne predjele, te ih je u matičnim selima (u koja su naseljeni Rumunji i Bugari) do danas ostalo manje od 30. O svemu tome govori autor knjige pod naslovom: "Najnovija svjedočanstva o moravskim Hrvatima" (127-131). Tu je predloženo nekoliko izvornih svjedočanstva – iskaza pojedinih živućih moravskih Hrvata koji su prisilno morali napustiti svoje domove i odseliti u druga područja Češke. To su tragične ispovijesti koje nikoga ne ostavljaju ravnodušnim.

Knjiga prof. Jembriha doista je svojevrsni spomenik jeziku, mentalitetu i običajima (o kojima, osim riječi, mnogo govore i reprodukcije slika u boji te štafelajne slike sjajnog Othmara Ružičke) južnomoravskih Hrvata, "podignut" upravo u času kada identitet, koji su oni očuvali preko 400 godina nestaje u nemilosrdnoj stvarnosti i nastavlja tiho živjeti još samo na stranicama knjiga pa i ove Jembrihove koju svakako valja pročitati.

Ante Vranković

KRITIKA DRUŠTVA LICEM U LICE

(Poezija Ladislava Prežigala)

Ladislav Prežigalo jedan je od rijetkih autora koji u sebi povezuju različite struke – diplomirao je na Fakultetu za vanjsku trgovinu, završio poslijediplomski studij Ekonomskoga fakulteta u Zagrebu, a k tome čitav život piše poeziju i u njoj se sve više profesionalno usavršava. Našu duhovno ogoljenu zbilju "oblači" u sve dojmljivije pjesničke slike. U ljubavi je još uvijek romantičan, u stvarnosti žalostan, bijesan i pjesnički vihoran. U ljubavnim pjesmama ljubav je još borba s iluzijama, a u urbanim pjesmama društvo je potpuna deziluzija. U svijetu ljubavi šeće tužan naklonjeni vitez, u svakodnevnom svijetu harače jahači apokalipse s maskama do brotvora. Objavio je do sada čak 22 zbirke pjesa-

ma, no u ovome ćemo se tekstu koncentrirati na sljedeće tri – *Trag za tragom*, *Čarobne uspomene* i *Izgubljene brazde*.

Mogli bismo, dakle, na temelju spomenutih zbirki podijeliti pjesme Ladislava Prežigala na dva ciklusa: ljubavne pjesme i urbane pjesme, odnosno na poetičnije pjesme i "stvarnossnije" pjesme. I u jednim i drugima vlada bol – u ljubavi je bolna nemogućnost sjedinjenja dvaju bića, u društvenoj svakodnevnici bolna je nemogućnost sinteze života i pravde. Ljubavne pjesme, uglavnom rimovane, pjevaju o rastanku koji je nužan, pa se može samo uzvisivati očekivana ljubav ili dozivati izgubljena. Prevrtljiva ljubav pjesniku je uzmaknula – ljubav ga raste-